

Zlo a brutalita vždy fascinují

Forenzní psycholog a soudní znalec Karel Netík nahlíží po desetiletí do temných duší vrahů a agresivních psychopatů. Vůči jejich nebezpečnému šarmu je na rozdíl od veřejnosti imunní.

Veřejným tématem posledních měsíců je opět případ nájemného vraha Kajínka. Zdá se, že někteří lidé jsou jím až fascinováni. Proč?

Důvodů je několik. Nemyslím si, že všichni jsou fascinováni přímo Kajínkem, ale spíš samotným příběhem – dramatickým útekem z kriminálu jako z amerického filmu a jeho bojem s domnělou nespravedlností, tím, jak se ten člověk nevzdává. Kajínek je recidivista, kriminálník, jehož vinu potvrdily tři soudy. Některé fascinuje jeho drzost a houževnatost, někdo by řekl až zatatost. Lidé si do něj promítají, co by sami rádi a nemohou – dobrodružný život, touhu po svobodě. Na Kajínkovi fascinuje to, co fascinuje na psychopatech obecně. Že si troufnou na to, co si normální člověk nikdy nedovolí. Nemají žádné meze, žádné normy.

Není přesto divné, že třeba americkému sériovému vrahovi a kanibalovi Jeffrey-

mu Dahmerovi psaly fanyanky milostné dopisy do vězení? Vyšetřoval jste spartakiádního vraha Straku. Bylo to stejné?

Některé ženy se do Straky zamilovaly, ačkoli věděly, že je po kastraci a tedy chybí schopnost plodit a schopnost souložit je nejistá. To ovšem vypovídá víc o těch ženách než o pachatelích. Na nich přitahuje jejich tajemnost a zvláštnost, jak vykonávají moc nad jinými, rozhodují o životě a smrti. Zlo a brutalita vždy fascinují.

Představují pro fanyanky něco na způsob alfa samce, který sice jiné vraždí, ale své blízké okolí by chránil?

Teoreticky by s ním v bezpečí mohly být, protože sadističtí vrazi neútočí na své partnerky, pokud nějaké mají. Obvykle si vybírají anonymní oběti. Ženy, které se zamilovávají do psychopatů, jsou často bezdětné a bez partnera. Kompenzují si tak neukojený mateřský pud. Chtějí se o tyhle chudáky starat a trochu se i přihrát na jejich slávě.

Mohou být profesionálové v kontaktu s psychopaty osobní? Advokátka Samková řekla, že jsou s Kajínkem přátelé.

Měla by tam být ostrá dělící hranice. Považuji za hrubě neprofesionální, když někdo říká svému klientovi křestním jménem, nebo si s ním dokonce tyká. Jedinci s poruchou osobnosti, jak se psychopatům politicky korektně říká, mají ve zvyku lidi jen využívat. S personálem se přátelí pou-

ze tehdy, když jim plní jejich přání a nějak vyhovuje. Jinak podnikají manipulativní kroky. Pokud si třeba personál věznic nedrží distanc, tak na to těžce doplatí.

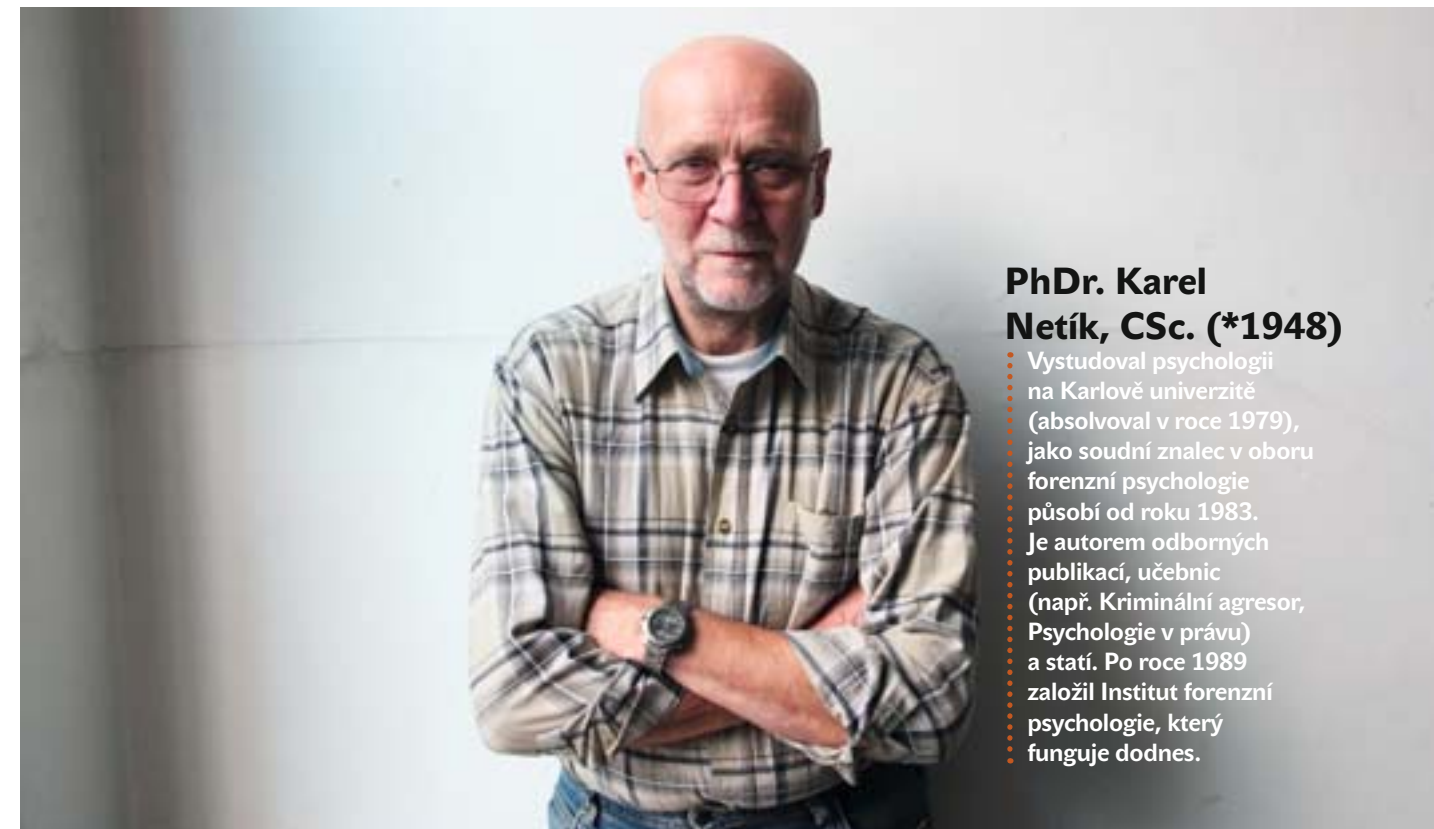
Byl vám někdy nějaký psychopat nějakým osobnostním rysem sympatický?

Psychopati jsou extravertní osobnosti, a tak umí být sympatičtí, otevření, společenší, sociabilní. Pokud na ně narazíte v pozici, kde jim můžete v něčem vyhovět, tak se k vám chovají velmi slušně. Veškeré jejich chování je ale manipulativní. I sympatie, která by mohla vzniknout, je účelová. Jako soudní znalec se k nim musím dostat, abych – řečeno laboratorním jazykem – mohl vzít vzorky psychična. Proto musím vytvořit vstřícnou atmosféru, aby se ten člověk se mnou bavil a něco mi sdělil. Tudíž nemohu dávat najevo odpor a během rozhovoru tak sympatie snadno vznikne. Nikdy jsem ale na nich nepozoroval nějaký sympatický osobnostní rys.

Před lety jste volal po vzniku detenčního ústavu pro lidi stále nebezpečné po vypršení trestu. Ten ústav již funguje. Je tím problém vyřešen?

S některými ano. Zabezpečovací detence trvá tak dlouho, dokud nesplní svůj účel. Po výkonu trestu může být nebezpečný člověk zavřený v detenčním ústavu až do konce života. Neměl by se dostat na svobodu, dokud bude nebezpečný svému okolí.

Člověk má k agresivitě *přirozené sklony* jako každé jiné zvíře

PhDr. Karel Netík, CSc. (*1948)

Vystudoval psychologii na Karlově univerzitě (absolvoval v roce 1979), jako soudní znalec v oboru forenzní psychologie působí od roku 1983. Je autorem odborných publikací, učebnic (např. Kriminální agresor, Psychologie v právu) a statí. Po roce 1989 založil Institut forenzní psychologie, který funguje dodnes.

Trest smrti zbavoval společnost psychopatů. Dělá to i detenční ústav?

Nejenom. Za co se dřív dávaly tresty smrti, je dnes doživotí, jako u heparinového vraha Zelenky, kde je tedy zbytečné o detenci uvažovat. Ale pokud by byl například sadistický agresor propuštěn z původního trestu doživotí třeba po dvaceti letech, byl by nadále nebezpečný pro své okolí a selhaly by pokusy ho léčit, pak by ústav přicházel v úvahu.

Po brutálních případech se vždy volá po zpřísnění trestů. Pomohlo by?

Na pachatele by žádný efekt nemělo. Říká se, že existuje něco jako generální prevence, že možnost uložení trestu smrti by měla zabránit lidem páchat hrdelní zločiny. Přesto v zemích, kde trest smrti existuje, se hrdelní zločiny stále páchají. U nás to do jeho zrušení v roce 1990 nebylo jiné. Například Straka dostal jako mladistvý maximální možný trest deset let.

Nedávný případ hromadného vraha, střelce z Bratislavy, trochu připomíná film Volný pád... Není tohle daň za odcizenou individualizovanou společnost?

Takových střelců je celá spousta. Nakonec to byli i mladí lidé v amerických školách, kteří nebyli zcela izolováni. Tihle lidé se mohou jevit svým sousedům jako velmi spořádaní, ale spořádaně se jeví i sérioví vrazi, jako byl třeba lesní vrah Kalivoda. Mechanismus, kdy člověk v sobě střeďá frustrace a nedokáže přiměřeně odreagovat napětí, které se v něm hromadí, může takhle zafungovat. Tenhle typ vrahů popisuje odborná literatura jako „overcontrolled“ – nadměrně se kontrolující jedince, kteří nepouštějí ze sebe negativní emoce a napětí – a jednou vybuchnou.

Říká se, že společnost je stále agresivnější.

Jen do jisté míry. Důvodem je to, že lidé jsou čím dál hůře vychováni. Liberální výchova nesměřuje ke kontrole cho-

vání dítěte, dává mu naprostou volnost, což může vést k tomu, že se nevypěstují zábrany vůči vlastní agresivitě. Na rozdíl od většiny badatelů si myslím, že agresivita je vrozená, člověk k ní má přirozené sklony jako každé jiné zvíře. Agresi se musí naučit v raném dětství brzdít, později převádět do verbální roviny – třeba s pomocí ironie a sarkasmu. Snad je ale liberální výchova na ústupu a vracíme se do normálu.

Jsou tedy dětští a mladiství vrazi následkem špatné výchovy? Zdá se mi, že jich dříve tolik nebyvalo.

Dětské vrazy byli vždycky, současný svět je ale globalizovaný, snadněji se o nich dozvíme. Už na konci 19. století vyšla publikace Základy soudní psychiatrie, která obsahovala řadu případů dětských vrahů.

Takže zla není na světě více, jen jsme o něm lépe informováni?

Doufám. ■